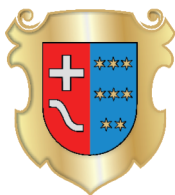

PORADNIK PRAWNY

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

SPIS TREŚCI:

I ROZDZIAŁ: PRAWO CYWILNE I RODZINNE	3
(wybrane zagadnienia)	
1. Eksmisja w świetle ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	3
2. Eksmisja: uprawnienie do lokalu socjalnego	5
3. Nabycie prawa własności nieruchomości przez zasiedzenie	9
4. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu(pomoc prawna z urzędu)	12
5. Separacja	15
II ROZDZIAŁ: PRAWO KARNE	20
(wybrane zagadnienia)	
1. Art. 217 k.k. [NARUSZENIE NIETYKALNOŚCI]	22
2. Art. 190 a k.k. [UPORCZYWE NĘKANIE]	23
3.Art. 216 k.k. [ZNIEWAGA]	29
ROZDZIAŁ III: MEDIACJA	38
(wybrane informacje)	

I ROZDZIAŁ: PRAWO CYWILNE I RODZINNE (wybrane zagadnienia)

1. EKSMISJA W ŚWIETLE USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY W RODZINIE

Eksmisja sprawcy przemocy domowej z mieszkania wprowadzona została ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 11a (Dz.U.2021.1249 t.j. z dnia 2021.07.09).

Zgodnie z tym przepisem osoba dotknięta przemocą domową może złożyć do sądu rejonowego wydziału cywilnego wniosek o nakazanie sprawcy przemocy opuszczenia zajmowanego wspólnie mieszkania jeżeli z powodu jego zachowania wspólne zamieszkiwanie w lokalu jest szczególnie uciążliwe.

Osobą uprawnioną do złożenia wniosku o nakazanie opuszczenia mieszkania przez agresywnego np. męża/żonę, partnera/partnerkę, ojca/matkę jest osoba dotknięta przemocą zamieszkująca ze sprawcą przemocy w jednym lokalu.

Osoba dotknięta przemocą może żądać nakazania sprawcy przemocy przez Sąd opuszczenia mieszkania pod warunkiem wspólnego zamieszkiwania w jednym lokalu ze sprawcą przemocy.

Warunek wspólnego zamieszkiwania w jednym lokalu przez sprawcę przemocy i jego ofiarę powinien być spełniony w dacie złożenia wniosku o eksmisję sprawcy przemocy oraz w dacie wydania przez Sąd orzeczenia.

Nie ma znaczenia do kogo należy lokal zajmowany przez sprawcę przemocy i jego ofiarę. Oznacza to, że Sąd w postępowaniu o eksmisję sprawcy przemocy z mieszkania nie bada komu

przysługuje do tego mieszkania prawo własności, prawo najmu czy inny tytuł prawny do lokalu.

Wniosek o nakazanie opuszczenia mieszkania na podstawie art. 11a Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie składa się do sądu rejonowego wydziału cywilnego.

W uzasadnieniu wniosku należy wykazać, że z uwagi na np. alkoholizm, wyzwiska, przemoc fizyczną czy psychiczną (należy opisać zachowanie sprawcy) wspólne zamieszkiwanie z nim w jednym lokalu jest szczególnie uciążliwe. Jeżeli zachowanie sprawcy wpływa negatywnie na rozwój innej osoby np. małoletniej zamieszkującej w lokalu warto wskazać tę okoliczność w uzasadnieniu pozwu.

Do wniosku należy złożyć wnioski dowodowe na potwierdzenie tej okoliczności: zeznania powoda, zeznania innych osób, które widziały lub słyszały agresywne zachowanie sprawcy, raporty Policji, wyniki obdukcji itp.

2. EKSMISJA: UPRAWNIENIE DO LOKALU SOCJALNEGO

W toku postępowania o eksmisję sąd ustala, czy przysługuje uprawnienie do lokalu socjalnego.

Stosownie do art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U.2022.172 t.j. z dnia 2022.01.25), w wyroku nakazującym opróżnienie lokalu sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia wobec osób, których nakaz dotyczy. Obowiązek zapewnienia lokalu socjalnego ciąży na gminie właściwej ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu.

Zgodnie z treścią art. 14 ust. 3 w.w. Ustawy Sąd, badając z urzędu, czy zachodzą przesłanki do otrzymania lokalu socjalnego, orzeka o uprawnieniu osób, o których mowa w ust. 1, biorąc pod uwagę dotychczasowy sposób korzystania przez nie z lokalu oraz ich szczególną sytuację materialną i rodzinną.

- 1) kobiety w ciąży,
- 2) małoletniego, osoby niepełnosprawnej w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573 i 1981) lub ubezwłasnowolnionego oraz osoby sprawującej nad nim opiekę i wspólnie z nim zamieszkałej,
- 3) obłożnie chorego,
- 4) emeryta lub rencisty spełniającego kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej,

- 5) osoby posiadającej status bezrobotnego,
- 6) osoby spełniającej przesłanki określone przez radę gminy w drodze uchwały

- chyba że osoby te mogą zamieszkać w innym lokalu niż dotychczas używany lub ich sytuacja materialna pozwala na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych we własnym zakresie (art. 14 ust. 4 ww. Ustawy).

Jeżeli pozwany nie spełnia powyższych przesłanek, to sąd nie ma obowiązku przyznania mu uprawnienia do lokalu socjalnego. Sąd może jednak takie uprawnienie przyznać ze względu na trudną sytuację materialną, osobistą, zdrowotną i rodzinną pozwanego, która powoduje, że nie jest on w stanie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych we własnym zakresie.

Obowiązek dostarczenia lokalu socjalnego spoczywa na właściwej gminie.

Orzekając o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego, sąd nakazuje wstrzymanie wykonania opróżnienia lokalu do czasu złożenia przez gminę oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego (art. 14 ust. 6).

Jeżeli więc w toku postępowania o eksmisję sąd ustali, że pozwanemu przysługuje uprawnienie do lokalu socjalnego, będzie on mógł nadal zamieszkiwać w obecnym miejscu aż do czasu, kiedy gmina zaoferuje mu zawarcie umowy takiego lokalu.

Jeżeli gmina zaproponuje zawarcie umowy najmu lokalu socjalnego, a zainteresowany odmówi zawarcia takiej umowy, np. ze względu na standard lokalu, to mimo tego eksmisja będzie mogła zostać wykonana. Nieuzasadniona odmowa zawarcia umowy najmu lokalu

socjalnego, który spełnia wymogi określone przepisami prawa, spowoduje bezpowrotne wygaśnięcie takiego uprawnienia.

Odmowa przyjęcia oferty gminy będzie uzasadniona jedynie wówczas, kiedy zaproponowany przez gminę lokal socjalny nie będzie spełniał ustawowych warunków przewidzianych dla lokali socjalnych.

Lokal socjalny, zgodnie z treścią Ustawy to lokal nadający się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, którego powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie może być mniejsza niż 5 m², a w wypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m², przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie.

Ilekcóż w ustawie o ochronie praw lokatorów jest mowa o lokatorze, należy przez to rozumieć najemcę lokalu lub osobę używającą lokal na podstawie innego tytułu prawnego niż prawo własności np. umowy użyczenia, o której mowa w art. 710 Kodeksu cywilnego.

Jeżeli sąd w toku postępowania ustali, że nie przysługuje uprawnienie do lokalu socjalnego z zasobów gminy, to należy pamiętać, że w chwili obecnej przepisy prawa nie przewidują eksmisji „na bruk”.

Jeżeli więc sąd w toku postępowania o eksmisję ustali, że nie przysługuje prawo do lokalu socjalnego lub ustali, że takie prawo przysługuje, ale zainteresowany odrzuci ofertę zawarcia umowy najmu takiego lokalu złożoną przez gminę, wówczas eksmisja będzie mogła zostać wykonana do pomieszczenia tymczasowego.

Zgodnie z art. 1046 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego, wykonując obowiązek opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu

potrzeb mieszkaniowych dłużnika na podstawie tytułu wykonawczego, z którego nie wynika uprawnienie dłużnika do zawarcia umowy najmu socjalnego lokalu lub prawo do lokalu zamiennego, komornik usunie dłużnika do innego lokalu lub pomieszczenia, do którego dłużnikowi przysługuje tytuł prawny i w którym może on zamieszkać. Jeżeli dłużnikowi nie przysługuje tytuł prawny do innego lokalu lub pomieszczenia, w którym może zamieszkać, komornik wstrzyma się z dokonaniem czynności do czasu, gdy gmina właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu, na wniosek komornika, wskaże dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie. Z kolei zgodnie z § 5¹ k.p.c. Jeżeli dłużnikowi nie przysługuje prawo do tymczasowego pomieszczenia, komornik usunie dłużnika do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe, wskazanej na wniosek komornika przez gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu.

3. NABYCIE PRAWA WŁASNOŚCI NIERUCHOMOŚCI PRZEZ ZASIEDZENIE

Zasiedzenie jest jednym ze sposobów nabycia prawa własności nieruchomości. Aby jednak można było stwierdzić, iż doszło do nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie należy spełnić łącznie dwie przesłanki.

Po pierwsze - istotny jest upływ czasu. Zgodnie z art. 172 k.c. posiadacz nieruchomości nie będący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, jeżeli był w dobrej wierze. Jeżeli posiadacz był w złej wierze, to nabywa własność nieruchomości po upływie lat trzydziestu.

Dobra wiara polega na usprawiedliwionym w danych okolicznościach przekonaniu posiadacza, że przysługuje mu prawo własności. Przy ocenie dobrej wiary u posiadacza nieruchomości decyduje chwila objęcia jej w posiadanie. Nie jest jednak w dobrej wierze posiadacz samoistny, który nabył posiadanie nieruchomości na podstawie umowy mającej na celu przeniesienie własności, zawartej bez zachowania formy aktu notarialnego, bowiem zdaje sobie on sprawę z tego, że nie nabywa prawa własności.

Drugą przesłanką niezbędną do nabycia prawa własności jest fakt posiadania danej nieruchomości w sposób samoistny. Zgodnie z art. 336 Kodeksu Cywilnego, posiadaczem samoistnym rzeczy jest ten, kto postępuje z rzeczą jak właściciel. Mają o tym świadczyć okoliczności faktyczne, z których można wnioskować iż posiadacz ma wolę wykonywania prawa własności i je wykonuje. W praktyce chodzi o takie okoliczności jak w szczególności: płacenie podatku od nieruchomości i uiszczanie wszelkich innych opłat eksploatacyjnych

z nią związanych, uprawianie nieruchomości rolnej, fakt zameldowania i zamieszkiwania w niej, itp.

Aby doszło do nabycia rzeczy przez zasiedzenie, posiadanie samoistne powinno trwać nieprzerwanie przez określony wyżej okres czas. Posiadanie samoistne musi mieć charakter jednocześnie posiadania ciągłego. Przy czym pamiętać należy, że przemijająca przeszkoda w wykonywaniu posiadania nie pozbawia go charakteru posiadania ciągłego.

Można zasiedzieć każdą nieruchomość, zarówno gruntową jak i budynkową. Nieruchomość lokalową można jednak zasiedzieć jedynie w całości. Niedopuszczalne jest zasiedzenie jednego z kilku pokoi wchodzącego w skład mieszkania.

Jeżeli wszystkie przesłanki zasiedzenia, o których była mowa powyżej zostały spełnione, osoba, która co do zasady nabyła własność w drodze zasiedzenia, powinna żądać potwierdzenia powyższego w drodze orzeczenia sądowego. Orzeczenie to jest dowodem nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie i stanowi podstawę wpisu prawa własności do księgi wieczystej.

Do zgłoszenia wniosku o stwierdzenie zasiedzenia własności uprawniony jest każdy zainteresowany. Jeżeli wnioskodawca nie wskazuje innych zainteresowanych, orzeczenie może zapaść dopiero po wezwaniu innych zainteresowanych przez ogłoszenie. Jeżeli w terminie wskazanym w orzeczeniu nikt się zgłosi albo zgłoszyszy się własności nie wykaże, sąd stwierdzi zasiedzenie, jeżeli zostało ono udowodnione.

Składając wniosek o stwierdzenie zasiedzenia należy dołączyć do niego odpis z księgi wieczystej albo stosowne zaświadczenie o stanie prawnym nieruchomości wynikającym ze zbioru dokumentów,

mapę nieruchomości sporządzoną według zasad obowiązujących przy oznaczaniu nieruchomości w księdze wieczystej oraz wyciąg z ewidencji gruntów. W samym wniosku wnioskodawca powinien wskazać na okoliczność upływu odpowiedniego okresu czasu (20 lat, 30 lat), opisać wszelkie okoliczności świadczące o tym, iż władał daną nieruchomością jak właściciel, powołać świadków na tą okoliczność, dołączyć wszelkie dokumenty świadczące o powyższym). Od wniosku o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie pobiera się opłatę stałą w wysokości 2000,00 zł.

4. USTANOWIENIE PEŁNOMOCNIKA Z URZĘDU **(POMOC PRAWNĄ Z URZĘDU)**

w sprawach cywilnych reguluje to ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2022.1360 t.j. z dnia 2022.06.29) w artykułach od 117 do 124.

Strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. Również osoba fizyczna niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży stosowne oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych lub osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Osoba fizyczna, która nie ma miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania, który niezwłocznie przesyła ten wniosek sądowi właściwemu. Sąd uwzględni taki wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny.

Do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego należy dołączyć oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, które w miarę możliwości powinny być potwierdzone odpowiednimi dokumentami (np. odcinkiem renty, zaświadczeniem o zarobkach, wypełnionym drukiem PIT itp). Jeżeli wniosek

o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego składany jest łącznie z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, osoba fizyczna dołącza tylko jedno oświadczenie. Oświadczenie sporządza się według ustalonego wzoru.

W formularzu przedmiotowego oświadczenia powinny być wypełnione wszystkie rubryki, a w przypadku gdy wnioskodawcy nie dotyczy treść danego pola, należy nanieść stosowną wzmiankę lub przekreślić rubrykę. Wniosek jak i formularz urzędowy muszą być własnoręcznie podpisane przez wnioskodawcę.

Złożenie wniosku jest wolne od opłaty sądowej.

W razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na postanowienie o odrzuceniu wniosku nie przysługuje zażalenie.

Na postanowienie odmawiające ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie zażalenie przysługuje (art. 394^{1a} § 1 pkt 1 kpc). Zażalenie należy wnieść w terminie tygodnia od dnia doręczenia lub ogłoszenia postanowienia o odmowie do sądu, który wydał to postanowienie. Sąd ten (jeżeli nie uwzględni zażalenia, a zażalenie nie ma braków formalnych) przekaże zażalenie wraz z aktami sprawy sądowi drugiej instancji do rozpoznania.

O wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego Sąd zwraca się do właściwej Okręgowej Rady Adwokackiej lub Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych, wydając stosowne postanowienie. Rada Adwokacka lub Rada Okręgowej Izby Radców Prawnych, wyznacza

adwokata lub radcę prawnego niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie dwóch tygodni, zawiadamiając o tym Sąd. W zawiadomieniu właściwa Okręgowa Rada Adwokacka lub Rada Okręgowej Izby Radców Prawnych wskazuje imię i nazwisko wyznaczonego adwokata lub radcy prawnego oraz jego adres do doręczeń.

Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez Sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego.

Sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości, co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się ustanowienia lub zastępowanej przez ustanowionego adwokata lub radcę.

5. SEPARACJA

Separacja to stan w małżeństwie polegający na rozkładzie pożycia małżeńskiego. Rozróżniamy dwa rodzaje separacji tj. faktyczną i formalną.

Separacja faktyczna nie pociąga za sobą skutków prawnych.

Separacja formalna (prawna) jest instytucją prawną orzecaną przez sąd na wniosek jednego lub obojga małżonków. Separacja prawna polega na uchyleniu wspólnoty małżeńskiej, jednak bez prawa wstępowania przez małżonków w nowy związek małżeński.

W odróżnieniu od rozwodu separacja nie rozwiązuje związku małżeńskiego.

W polskim Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym normy dotyczące separacji są uregulowane w artykułach od art. 61¹ do 61⁶ kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Przesłanką separacji jest zupełny rozkład pożycia małżonków (lecz niejednocześnie trwały, albowiem jest to przesłanką orzeczenia rozwodu) rozumiany jako całkowity zanik więzi psychicznej, fizycznej oraz gospodarczej pomiędzy małżonkami. Nie można jej jednak udzielić, jeżeli z tego powodu ucierpiałyby dobro wspólnych małoletnich dzieci lub jeżeli udzielenie separacji byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Separację można orzec na zgodny wniosek małżonków, gdy nie mają oni wspólnych małoletnich dzieci. Sąd nie orzeka wówczas o winie rozkładu pożycia, lecz następują takie skutki, jakby żaden z małżonków nie ponosił winy.

Orzeczenie separacji wywołuje podobne skutki, jak orzeczenie rozwodu. Ustawa może jednak w tej mierze postanowić inaczej, czego przykładem jest regulacja odnosząca się do kwestii powrotu małżonka do poprzednio noszonego nazwiska (małżonek rozwiedziony może bowiem w ciągu trzech miesięcy od uprawomocnienia się wyroku rozwodowego powrócić do nazwiska, które zmienił wskutek zawarcia związku małżeńskiego; jeżeli zaś orzeczono separację, to nie ma takiej możliwości).

Wskutek orzeczenia separacji ustaje wspólność majątkowa pomiędzy małżonkami, nie działa również domniemanie pochodzenia od męża matki dziecka urodzonego po upływie 300 dni od ustania separacji. Małżonkowie nie mają prawa wstępowania w nowy związek małżeński. Ustaje jednak obowiązek wspólnego pożycia, obowiązek wierności, a także współdziałania dla dobra rodziny.

Sąd orzeka o zniesieniu separacji na zgodne żądanie małżonków. W momencie zniesienia separacji ustają jej skutki.

Sprawy o orzeczenie separacji rozpatruje właściwy sąd okręgowy na wniosek jednego lub obojga małżonków. Postanowienie o separacji sąd wydaje po obowiązkowym przeprowadzeniu rozprawy. W toku postępowania sąd nakłania strony do pojednania. W przypadku, gdy ono nie nastąpi (i niecelowe okaże się odroczenie rozprawy) sąd przystępuje do rozpoznania sprawy. Jeżeli małżonkowie mają wspólne małoletnie dzieci, sąd rozstrzyga także o władzy rodzicielskiej nad nimi.

Również postanowienie o zniesieniu separacji sąd wydaje dopiero po przeprowadzeniu rozprawy. W momencie wszczęcia postępowania o zniesienie separacji zawiesza się z urzędu postępowanie w sprawie o:

- eksmisję jednego z małżonków pozostających w separacji ze wspólnego mieszkania,

- korzystania przez małżonków ze wspólnego mieszkania.

Z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zniesieniu separacji, powyższe postępowania umarza się z urzędu. Postępowanie zostaje również umorzony z chwilą śmierci jednego z małżonków

Obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny

Jednym z obowiązków małżonków jest dbanie o dobro rodziny. Każdy z małżonków zobowiązany jest przyczynić się do zaspokajania potrzeb rodziny zgodnie ze swoimi możliwościami zarobkowymi i majątkowymi.

Oprócz alimentów istnieją jeszcze dwa sposoby sądowego dochodzenia świadczeń w trakcie związku małżeńskiego z tytułu obowiązku przyczyniania się do zaspokajania życiowych potrzeb rodziny, a mianowicie: można wystąpić do sądu z pozwem o przyczynianie się do zaspokajania życiowych potrzeb rodziny, bądź złożyć do sądu wnioski o nakazanie wypłacania małżonkowi wynagrodzenia za pracę drugiego małżonka.

Jeżeli jeden z małżonków osiąga zarobki zdecydowanie wyższe od drugiego małżonka, można żądać, aby w większym stopniu przyczyniał się finansowo do utrzymania domu i dzieci.

Pozew o przyczynianie się do zaspokajania życiowych potrzeb rodziny

W trakcie trwania związku małżeńskiego można wystąpić do sądu rejonowego - wydział rodzinny i nieletnich, z pozwem o przyczynianie się do zaspokajania życiowych potrzeb rodziny.

Pozew ten jest zwolniony z opłat sądowych.

Mają tu przede wszystkim znaczenie koszty utrzymania i potrzeby rodziny.

Możliwości zarobkowe i majątkowe małżonka oraz potrzeby uprawnionego należy zawsze opisać w pozwie i starać się udowodnić w postępowaniu. W pozwie należy przedstawić koszty utrzymania domu (wszystkie możliwe rachunki) oraz inne koszty, np. opłaty stałe, leczenie, nauka, dodatkowe zajęcia itp. Należy wskazać źródło dochodów małżonka i jego wydatki.

Ustalając wysokość środków utrzymania, sąd uwzględni to, że małżonkowie, a także ich dzieci, mają co do zasady prawo do podobnej stopy życiowej.

Pozew wnosi małżonek we własnym imieniu, a nie cała grupa rodzinna. Sąd zasądza wówczas kwotę zbiorową na potrzeby całej rodziny, a nie indywidualnie na potrzeby każdego członka.

Wniosek o nakazanie wypłacania małżonkowi wynagrodzenia za pracę drugiego małżonka.

Drugim sposobem uzyskania środków potrzebnych na utrzymanie domu jest złożenie do sądu wniosku o nakazanie wypłacania wynagrodzenia za pracę drugiego małżonka.

Sąd może na wniosek każdego z małżonków nakaz ten zmienić albo uchylić.

Wykonanie orzeczenia następuję bezpośrednio przez pracodawcę, któremu przekazujemy orzeczenie sądu.

Wniosek ten jest zwolniony z opłat sądowych.

Ten tryb dochodzenia świadczeń może mieć miejsce, gdy małżonkowie pozostają ze sobą w we wspólnym pożyciu. Jeżeli sąd już wydał nakaz to pozostaje on w mocy mimo ustania wspólnego pożycia.

II ROZDZIAŁ: PRAWO KARNE (wybrane zagadnienia)

1. Art. 217. k.k. [NARUSZENIE NIETYKALNOŚCI CIELESNEJ]

§ 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA

Koniecznym warunkiem dla respektowania podmiotowości człowieka jest sankcjonowanie w art. 217 § 1 KK zakazu naruszania jego nietykalności cielesnej. Przez zakaz zachowań, które według kryteriów powszechnie przyjętych stanowią demonstrację nieposzanowania człowieka w jego cielesności, ustawodawca wyraża szacunek należny każdej jednostce ludzkiej.

Nietykalność cielesna osoby jest granicą, której przekroczenie przez innych stanowi jednocześnie naruszenie godności człowieka. Dobro chronione definiuje się jako wolność każdego człowieka przed niechcianym naruszeniem sfery jego cielesności. Tak rozumiane dobro objęte jest prawem do integralności osobistej, stanowiącym podstawę roszczenia jednostki wobec innych, żeby powstrzymywali się od dotykania jej we wszystkich sytuacjach, w których nie wyraża ona na to swej zgody.

Zagrożone jest w typie podstawowym grzywną, karą ograniczenia wolności i alternatywnie karą pozbawienia wolności (art. 217 § 1 k.k.). Przesłępstwo typu podstawowego ścigane jest z oskarżenia prywatnego (art. 217 § 3 k.k.).

II. CZYNNOŚĆ SPRAWCZA I SKUTEK

Czyn zabroniony opisany został jako zachowanie tego, „kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną”, co sprawia, że zakres karalności jest otwarty w tym sensie, iż ustawodawca pozostawia doktrynie i orzecznictwu ustalenie jakie inne, niż uderzenie, zachowania naruszają dobro chronione.

Samo uderzenie człowieka to zadanie ciosu godzącego w jego ciało, kończyną lub głową, przy czym sprawca może posłużyć się trzymanym w ręku przedmiotem, np. torbą, parasolem itp.

Egzemplifikacja innych sposobów naruszenia nietykalności osobistej tworzy listę zachowań, których wspólnym mianownikiem jest to, że dotyczą ciała pokrzywdzonego. Są to - jak wskazano - w szczególności: popchnięcie, potrącenie w celu spowodowania upadku, przewrócenie, podstawienie nogi, uciskanie, oplucie, przytrzymanie, ciągnięcie za włosy, ogolenie głowy, obcięcie brody, wąsów, uszczypnięcie, ukłucie szpilką, pokrycie ciała farbą, polanie wodą, polanie nieczystościami, rzucanie w pokrzywdzonego jakimś przedmiotem, spoliczkowanie. Dodaje się także chwycenie za klapy, rzucenie czapki lub okularów, uderzenie rękawiczką, rozbicie na ubraniu jajka, umazanie tortem, rozpylenie gazu.

Wykładnia pojęcia „innego sposobu naruszenia integralności cielesnej”, dokonana z punktu widzenia potrzeby objęcia nim zachowań stanowiących molestowanie seksualne, wiedzie do wniosku, że może nim być dotknięcie pośladków, biustu,

poklepywanie, ciągnięcie za ubranie, obejmowanie osoby pokrzywdzonej, głaskanie.

III. PROWOKACJA I RETORSJA

Przepis art. 217 § 2 k.k. stanowi o możliwości odstąpienia od wymierzenia kary sprawcy naruszenia nietykalności cielesnej, w przypadku gdy jego czyn wywołał wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego (prowokacja), jak i wtedy, gdy pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności cielesnej (retorsja).

Reakcja pokrzywdzonego ograniczająca się do wypowiedzenia słów znieważających, nie daje podstawy do uznania, że była to retorsja w sensie okoliczności uzasadniającej odstąpienie od wymierzenia kary sprawcy naruszenia nietykalności cielesnej.

2. Art. 190a. k.k. [UPORCZYWE NĘKANIE]

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Dobrem chronionym jest związane z ochroną wolności człowieka prawo do życia w poczuciu bezpieczeństwa, tj. wolnego od jakiegokolwiek formy dręczenia, nękania i poczucia zagrożenia. Ochronie podlega zatem wolność psychiczna człowieka, ale także jego prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, gdyż sprawca może być karany również za istotne naruszenie prywatności ofiary. Najczęściej jednak istotą tego czynu będzie sytuacja, w której sprawca dokonuje zamachu na psychikę człowieka poprzez naruszenie jego prywatności.

W art. 190a § 2 k.k. dodatkowo ochronie podlegają wizerunek oraz dane osobowe pokrzywdzonego, a w art. 190a § 3 k.k. także jego życie. W świetle art. 190a § 1 kodeksu karnego odpowiedzialności karnej podlega ten, kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub

osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność. Podstawowym zachowaniem wyrażającym czynność sprawczą tego przestępstwa jest zatem uporczywe nękanie.

Przez nękanie należy rozumieć wielokrotne, powtarzające się prześladowanie wyrażające się w podejmowaniu różnych naprzykrzających się czynności, których celem jest udrczenie, utrapienie, dokuczenie lub niepokojenie pokrzywdzonego albo jego osoby najbliższej. Jest to więc z zasady przestępstwo wieloczynowe. Mogą to być zachowania zarówno legalne, jeśli oceniać je pojedynczo, polegające np. na wysyłaniu listów (tradycyjnych lub elektronicznych) i esemesów, telefonowaniu, nachodzeniu w różnych miejscach, jak również nielegalne, wyrażające się np. w groźeniu, włamywaniu się do skrzynek na listy lub do mieszkania ofiary w celu pozostawienia wiadomości lub innych przedmiotów. Ze względu na charakter dobra chronionego podejmowane przez sprawcę czynności nie mogą przybrać postaci bezpośredniego zamachu fizycznego, tj. na zdrowie, życie lub nieetykalność osobistą pokrzywdzonego lub jego osoby najbliższej. Mogą zawierać się natomiast w bezprawnym postępowaniu z rzeczą stanowiącą własność ofiary lub atakować jego cześć lub dobre imię (np. przez rozpowszechnianie nieprawdziwych i przykrych wiadomości).

Negatywny stosunek sprawcy do pokrzywdzonego wzmocniony jest dodatkowo właściwością jego zachowania, zawierającą się w uporczywości nękania.

O uporczywym zachowaniu się sprawcy świadczyć będzie z jednej strony jego szczególne nastawienie psychiczne, wyrażające się w nieustępliwości nękania, tj. trwaniu w swego rodzaju uporze, mimo próśb i upomnień pochodzących od pokrzywdzonego lub innych osób o zaprzestanie przedmiotowych zachowań, z drugiej

natomiast strony - dłuższy upływ czasu, przez który sprawca je podejmuje.

Skutkiem zachowania się sprawcy (przy przestępstwie z art. 190a § 1 k.k.) musi być wytworzenie u pokrzywdzonego uzasadnionego poczucia zagrożenia lub poczucia istotnego naruszenia jego prywatności.

Poczucie zagrożenia oznacza, że zachowanie sprawcy rodzi u pokrzywdzonego przypuszczenie, że może nastąpić eskalacja zamachu i sprawca jest w stanie posunąć się do naruszenia innych dóbr, jego lub osoby mu najbliższej, w szczególności życia lub zdrowia. Poczucie zagrożenia może także powstać w wyniku stałego braku komfortu bezpieczeństwa spowodowanego zachowaniem sprawcy, tj. podjęcia przez niego takich czynności, które wytworzą u ofiary stałe wrażenie śledzenia (obserwowania, podglądania) lub naruszania jego rzeczy lub korespondencji. Wytworzone poczucie zagrożenia musi być uzasadnione, a zatem poparte obiektywnym przekonaniem, że każdy przeciętny człowiek o porównywalnych do ofiary cechach osobowości, psychiki, intelektu i umysłowości w porównywalnych warunkach także odczuwałby takie zagrożenie.

Alternatywnym dokonaniem przestępstwa uporczywego nękania jest istotne naruszenie przez sprawcę prywatności pokrzywdzonego. Prywatność oznacza pewien obszar przyrodzonej wolności człowieka, w którym ma on prawo autonomicznie decydować o kształcie swojego szeroko rozumianego trybu życia. Może obejmować ona różne aspekty życia, począwszy od decydowania o swoim wizerunku, sposobie wyrażania emocji i myśli (wypowiedzi) oraz sposobie postępowania. Cechą prywatności jest to, że zapewnia człowiekowi ochronę przed ingerencją innych ludzi, często więc wyraża się w ochronie miejsca zamieszkania, tajemnicy

korespondencji i innych informacji osobistych oraz relacji z osobami bliskimi. Prawo do prywatności nie ma jednak charakteru bezwzględnego i może być ograniczana okolicznościami współżycia społecznego lub systemem prawa (najczęściej ograniczenia takie muszą wynikać z ustawy). Istotne naruszenie prywatności będzie miało zatem miejsce w przypadku podejmowania przez sprawcę czynności, które godzą w życie prywatne lub rodzinne pokrzywdzonego wbrew jego woli, w szczególności obejmują ingerencję w osobiste sprawy pokrzywdzonego, publiczne ujawnienie faktów prywatnych lub stawiających go w niekorzystnym świetle, a także obejmują naruszenie tajemnicy korespondencji.

Obok karalności uporczywego nękania ustawodawca wprowadził także w art. 190a § 2 k.k. drugie przestępstwo, stanowiące swojego rodzaju oszustwo, w postaci podszywania się, tj. fałszywego podawania się za inną osobę z wykorzystaniem jej wizerunku lub innych danych osobowych w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

Przestępstwo podszywania się pod inną osobę ma charakter formalny. Zostaje bowiem dokonane już w momencie podszywania się (podania) za ofiarę tego przestępstwa przez sprawcę wykorzystującego jej wizerunek lub dane osobowe. Przez podszywanie się należy rozumieć przede wszystkim wprowadzenie w błąd innych osób co do własnej tożsamości. Pojęcie danych osobowych zostało określone w art. 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (jest to ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U.UE.L.2016.119.1 z dnia 2016.05.04). Zgodnie z tym przepisem za dane osobowe uważa się wszelkie informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie

fizycznej ("osobie, której dane dotyczą"); możliwa do zidentyfikowania osoba fizyczna to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować, w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji, identyfikator internetowy lub jeden bądź kilka szczególnych czynników określających fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej.

Z konstrukcji przestępstwa wynika, że do jego dokonania nie jest potrzebne rzeczywiste spowodowanie wskazanej szkody (majątkowej bądź osobistej), wystarczy bowiem, aby sprawca w tym kierunku dążył - chciał tego. Szkada majątkowa obejmuje uszczuplenie (zmniejszenie) aktywów majątkowych (także zysków) lub powiększenie pasywów (długów), przy czym majątkiem są wszystkie prawa, które mają wartość możliwą do wyrażenia w pieniądzu. Szkodą osobistą jest natomiast każda inna strata niemająca bezpośredniego przełożenia na wartości ekonomiczne (np. utrata zaufania, dobrego imienia itp.).

W art. 190a § 3 k.k. został ujęty typ kwalifikowany przez następstwo zarówno przestępstwa uporczywego nękania (art. 190a § 1 k.k.), jak i podszywania się pod inną osobę (art. 190a § 2 k.k.), polegający na spowodowaniu tymi czynami skutku w postaci targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie (art. 190a § 3 k.k.). Istotą tego typu jest doprowadzenie do targnięcia się na własne życie, a zatem dla ponoszenia odpowiedzialności karnej przez sprawcę obojętny jest wynik tego zamachu.

Sprawca będzie odpowiadał zatem zarówno wtedy, gdy samobójstwo zostało dokonane, jak i wtedy, gdy pokrzywdzony tylko usiłował je popełnić. Między zachowaniem sprawcy a nastąpieniem wskazanego skutku zachodzić musi związek

przyczynowy. Do jego zaistnienia konieczne jest zatem stwierdzenie, że jedno z opisanych w art. 190a § 1 lub 2 k.k. przestępstw było zasadniczą przyczyną targnięcia się na życie pokrzywdzonego.

Sprawcą wszystkich typów przestępstw opisanych w art. 190a k.k. może być każdy człowiek, który spełnia ogólne warunki odpowiedzialności karnej.

Zarówno uporczywe nękanie, jak i podszywanie się pod inną osobę są występkami (zagrożonymi karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8), których ściganie następuje w trybie publicznoskargowym na wniosek pokrzywdzonego (art. 190a § 4 k.k.). Natomiast typ kwalifikowany z art. 190a § 3 k.k. jest także występkiem (zagrożonym karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat), którego ściganie odbywa się jednak w trybie publicznoskargowym z urzędu.

3.Art. 216. k.k. [ZNIEWAGA]

§ 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Jeżeli zniewagę wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności cielesnej lub zniewagą wzajemną, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego.

§ 5. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

I. Ogólna charakterystyka

Normatywne ujęcie czci człowieka obejmuje obie jej postaci – zewnętrzną, którą jest jego dobre imię rozumiane jako domniemanie, że jest on uczciwy i wolny od dyskwalifikujących go właściwości, i wewnętrzną, określaną jako jego godność, chronioną przed zachowaniami innych wyrażającymi pogardę dla wartości, jaką samym sobą reprezentuje każdy człowiek. Jak zauważono, przy zniesławieniu sprawca dostarcza materiału dla wywołania pogardy w opinii bliźnich, a dokonując zniewagi sam objawia własną pogardę względem danej osoby. Norma prawnokarna chroni godność – jako

stan dany każdej jednostce ludzkiej – przed takimi naruszeniami, które według zdeterminowanych kulturowo i powszechnie przyjętych ocen stanowią wyraz pogardy dla człowieka, niezależnie od odczuć samego pokrzywdzonego. Ponieważ godność człowieka, jako dobro prawne jest „przyrodzona i niezbywalna” (art. 30 Konstytucji RP) przyjęć trzeba, że zgoda pokrzywdzonego na bycie przedmiotem, na którym dokonuje się akt pogardy nie uchyla bezprawności zachowania sprawcy, który swym czynem realizuje znamię „znieważa człowieka” napisane w art. 216 § k.k.. Wyrażenie takiej zgody jest co najwyżej deklaracją pokrzywdzonego, „w którym znieważono człowieka”, że nie wystąpi z aktem oskarżenia przeciwko sprawcy, niemającą jednak prawnego znaczenia i nie wiążącą pro futuro. Godność jednostki jako dobro chronione nie jest stopniowalna, w tym znaczeniu, że prawo nie chroni nadmiernego poczucia miłości własnej jednostki przed zachowaniem przez nią samą uznany za lekceważące, lecz sankcjonuje zakaz, którego naruszenie ocenia się według kryteriów zobiektywizowanych, tj. powszechnie przyjętych ocen społecznych. Godność jednostki ludzkiej, związana nierozzerwalnie z jej człowieczeństwem, nie przenosi się z oczywistych względów na podmioty zbiorowe, co sprawia, iż nie są one zdatnymi do bycia pokrzywdzonymi przez zachowania wobec nich obraźliwe.

Zniewaga zagrożona jest w typie podstawowym grzywną i alternatywnie karą ograniczenia wolności (art. 216 § 1 k.k), a w typie kwalifikowanym polegającym na znieważeniu osoby za pomocą środków masowego komunikowania, także karą pozbawienia wolności do roku (art. 216 § 2 k.k.). W razie skazania za zniewagę w postaci kwalifikowanej, sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża, albo na inny cel społeczny wskazany pokrzywdzonego (art. 216 § 4 k.k.). W obu

swych postaciach przestępna zniewaga jest ścigana z oskarżenia prywatnego (art. 216 § 5 k.k.).

II. Pojęcie zniewagi i jej czynność sprawcza

Czynność sprawcza określona została w art. 216 § 1 k.k., jako zachowanie tego, kto „znieważa inną osobę”. Konstrukcja odpowiedzialności za znieważenie obejmuje zniewagę czynną, która może równocześnie naruszać nietykalność cielesną, zniewagę słowną w postaci obelgi pozbawionej treści, zniewagę słowną o treści zniesławiającej i zniewagę symboliczną, dokonaną gestem.

Zachowanie znieważające określa się współcześnie jako uwłaczanie czci drugiego człowieka, ublizanie mu, obraźliwe zachowanie się wobec niego, które może być wyrażone słowem, gestem, pismem lub rysunkiem. Zaznacza się przy tym, iż chodzi o zachowanie dobitnie, demonstracyjnie podkreślające pogardę w stosunku do innej osoby. Jak skonstratował SN w wyroku z 7.5.2008 r.: „Przestępstwo zniewagi polega na użyciu słów obelżywych lub sformułowanie zarzutów obelżywych lub ośmieszających, postawionych w formie niezracjonalizowanej. O uznaniu określonych sformułowań za »znieważające« decydują w pierwszym rzędzie ogólnie przyjęte normy obyczajowe”.

Zniewagi czynne polegają na działaniach okazujących pogardę dla pokrzywdzonego, którymi są także gesty nieprzyzwoite lub wyrażające pogardę, jak również zachowania zbiegające się z naruszeniem nietykalności cielesnej (np. spoliczkowanie), co rodzi potrzebę kumulatywnej kwalifikacji czynu. Wśród zachowań obraźliwych, które nie gwałcą nietykalności cielesnej, ale symbolicznie wyrażają pogardę osobistą, wymieniono: „pokazanie komuś języka, figi, długiego nosa, nieprzyzwoitych części ciała, machanie kijem przed twarzą itp.”.

Słownymi zniewagami są w pierwszym rzędzie takie wypowiedzi, które w każdym kontekście są obraźliwe, np. określenia „kreatura”, „nikczemnik”, „cham”. Znieważające są także wypowiedzi, zawierające niezracjonalizowaną treść, na którą składać się mogą rzeczowniki same w sobie zawierające sens nazwowy, jednak nabierające obraźliwego charakteru – jak zauważa L. Gardocki – „na mocy trudnej do racjonalnego wytłumaczenia konwencji”, gdy odniesione są do człowieka np. „»ty psie« »świnio« (...) podczas gdy porównania z innymi zwierzętami nie są za takie uważane”. Do tej kategorii zniewag należy także określenia drugiej osoby mianem „bałwan”. W orzeczeniach sądowych używane jest zbiorcze określenie wypowiedzi znieważających „słowa powszechnie uznane za obelżywe”.

Za obrazę godności osobistej uznało orzecznictwo także rozmyślne przekręcenie czyjegoś nazwiska w sposób dlań przykry, dotyczące miłość własną i wywołujące niemiłe uczucie, które stanowić może równocześnie zniesławienie, jeżeli zawiera pomówienie o pewne właściwości czy postępowanie hańbiące.

Koncepcję opierającą na art. 216 § 1 k.k. ochronę osoby przed molestowaniem seksualnym sformułował J. Warylewski, pisząc, że umyślne zachowania o takim charakterze mogą realizować znamiona znieważenia: „W szczególności mogą to być nieprzyzwoite propozycje, gesty, znaki lub miny oraz wszelkie epitety, które wyrażają lekceważenie i pogardę dla człowieczeństwa ofiary traktowanej jako obiekt seksualny. Sprawca może posługiwać się słowami wulgarnymi, lub powszechnie uznanymi za obraźliwe, mogą to być jednak słowa, które dopiero w pewnej sytuacji zostaną uznane za znieważające. (...) Niekiedy znieważenie może jednocześnie naruszać nietykalność cielesną”. Autor zaznaczył, że: „Zniewaga może też przybrać postać inną niż wypowiedź słowna, może zostać wyrażona pismem lub rysunkiem albo innym środkiem

przekazu (film, fotografia)”. Molestowanie seksualne wykraczające poza gesty i słowa stanowi – według referowanego poglądu – naruszenie nietykalności cielesnej (np. dotknięcie ręką pośladków lub biustu koleżanki).

Dla odróżnienia zniewagi słownej od zniesławienia przyjmuje się kryterium sprawdzalności określenia lub zarzutu, wskazując, że określenie np. „ty złodzieju grosza publicznego” jako zracjonalizowane stanowi zniesławienie, natomiast, jeśli jest ono z powodu niezracjonalizowanej formy niesprawdzalne (np. „ty kanaliu”), mieć będziemy do czynienia ze zniewagą. Jak ujęła to praktyka: „Częstokroć szerzenie o kimś hańbiącej opinii czy wieści, zawartej w jednym tylko obelżywym wyrazie, ale takim, z którym nierozłącznie wiąże się ściśle pojęcie hańbiących czynów (np. lichwiarz, paser, złodziej, prostytutka), wystarcza do ustalenia winy zniesławienia”. Chodzi w takich przypadkach o przekaz zniesławiającej informacji ujęty w obraźliwą formę, natomiast użycie słów obelżywych, lub ośmieszających, pozbawionych racjonalizacji, które pomimo to, według reguł obyczajowych występujących w danej społeczności (środowisku), mogą być uznane za ciężką obrazę.

Obiektywne kryteria decydujące o bycie zniewagi, nie wykluczają możliwości uwzględnienia obyczajów regionalnych, jak również znaczeń słów zwyczajowo przyjętych w środowiskach zawodowych.

Nieświadomość sprawcy, choćby nieusprawiedliwiona, że użyte pod adresem innej osoby słowo ma pejoratywny charakter jest błędem co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego i wyłącza umyślność naruszenia godności, co sprawia, iż wypowiedź taka pozostaje niekaralna (art. 28 § 1 k.k. - błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego).

Semantyka słowa „znieważa” wskazuje, że zachowanie realizujące to znamię głębiej wyraża ujemny stosunek do osoby, aniżeli lekceważenie, polegające na nieokazaniu jej szacunku. Podaje się jednak, że postacią znieważenia może być odwróceniu się plecami. Zachowania polegające na niedopełnieniu formuł grzecznościowych lub obowiązków określonych przez reguły dobrego wychowania nie stanowią zniewag w znaczeniu normatywnym. Nie można bowiem wyznaczyć zakresu prawnego obowiązku działania, którego niedopełnienie stanowiłoby czyn zabroniony przeciwko czci. W konsekwencji przyjąć trzeba, że okazujący lekceważenie brak reakcji na ukłon, powitanie, demonstracyjne pozostanie w pozycji siedzącej nie są karalnymi zniewagami. Dotyczy to również niepodania ręki, z jednym – jak się wydaje – wyjątkiem, który ma miejsce w przypadku, gdy sprawca przez swe uprzednie działanie staje się gwarantem bezpieczeństwa dobra prawnego, jakim jest godność osoby. Jeżeli np. sprawca zaprosił do swego domu jako gościa konkretną osobę, a następnie jako gospodarz ostentacyjnie cofnął swą dłoń przy powitaniu z nią, chcąc w ten sposób okazać jej pogardę, to uznać można, że według ocen społecznych miało miejsce znieważenie w znaczeniu art. 216 § 1 k.k..

III. Znieważona osoba i skutek zniewagi

Przedmiotem zachowania znieważającego może być tylko indywidualnie określona osoba fizyczna, na co wskazuje wprost sformułowanie „kto znieważa inną osobę”. Jest tak dlatego, że znieważenie osoby pokrzywdzonej stanowi poniżenie „godności człowieka

w niej”, jako dobra idealnego. Pojęcie to obejmuje każdego człowieka, niezależnie od tego, czy jest on zdolny odczuć zniewagę jako poniżającą go w jego poczuciu godności. Podkreśla się, że: „Godność osobistą, która może być znieważona, posiada każdy człowiek, także poczęty, lecz jeszcze nie narodzony”. Większość

współczesnej doktryny nie formułuje warunku, by podmiot zniewagi był zdolny do jej odczucia.

IV. Modalne okoliczności zniewagi

Pierwszą określoną w art. 216 § 1 k.k. odmianą modalną jest znieważenie osoby w jej obecności, przy czym bez znaczenia pozostaje, czy świadkami czynu były inne osoby. Drugą odmianą jest słowna zniewaga dokonana pod nieobecność osoby, do której jest adresowana, lecz publicznie. Trzecią, zniewaga dokonana w sytuacji, w której osoba znieważana jest nieobecna i niepublicznie, lecz sprawca działa z zamiarem, by zniewaga dotarła do tej osoby.

Nie realizuje znamion czynu zabronionego wypowiedź w treści swej znieważająca, wypowiedziana niepublicznie, pod nieobecność osoby, której dotyczy, i bez zamiaru mówiącego, aby treść jego wypowiedzi do niej dotarła. Jak zauważa J. Waszczyński, nie są przestępnym znieważeniem ujemne określenia i epitety, jakimi w prywatnych rozmowach, w niewielkim gronie określa się czasem nieobecnych”. W takich sytuacjach, wobec braku zamiaru mówiącego, by zniewaga dotarła do osoby, która nie jest obecna przy rozmowie, wypowiedź nie realizuje ex post znamion czynu zabronionego przez „»eksces« pośrednika”.

V. Zamiar znieważenia

Sporne jest w doktrynie, czy przestępstwo zniewagi może być popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim, czy także zamiarem ewentualnym.

VI. Prowokacja i retorsja

Sąd może odstąpić od wymierzenia sprawcy kary za popełnioną zniewagę, jeżeli czyn taki wywołało wyzywające zachowanie się

pokrzywdzonego (prowokacja) albo pokrzywdzony zareagował na zniewagę wyrządzoną jemu samemu lub towarzyszącej mu osobie naruszeniem nietykalności cielesnej sprawcy lub znieważył go (retorsja) – art. 216 § 3 k.k..

Sformułowanie wskazujące na „zachowanie” pokrzywdzonego, jako prowokujące sprawcę do znieważenia, wyklucza uznanie np. odrażającego wyglądu osoby za okoliczność, o której mowa w powołanym przepisie. Wskazuje się, że chodzi o „zaczepkę” ze strony osoby znieważonej, którą może być zarówno znieważenie, jak i próba zmuszania przemocą pokrzywdzonego do określonego zachowania. Wyzywające zachowanie osoby, które spowodowało do jej znieważenia, musi mieć taki charakter z punktu widzenia ogólnie przyjętych i społecznie akceptowanych norm zachowania. Nie może być przeto uznane za „wyzywające” zwrócenie uwagi osobie, np. że zajmuje ławkę w parku w sposób uniemożliwiający innym korzystanie z niej. Zachowanie pokrzywdzonego prowokujące sprawcę do znieważenia go, jakkolwiek nie musi realizować znamion żadnego przestępstwa ani wykroczenia, to jednak w każdym przypadku narusza normy współżycia społecznego, np. gdy polega na „przedrzeźnianiu” osoby.

Retorsja jest reakcją pokrzywdzonego na wyrządzoną mu zniewagę i może polegać na odwzajemnieniu zniewagi słownej takim samym znieważeniem lub na uderzeniu sprawcy, jak również na naruszeniu w inny sposób jego nietykalności cielesnej, np. opluciu go. W takich sytuacjach sprawca zniewagi, która uruchomiła reakcję pokrzywdzonego zostaje w potocznym rozumieniu słowa przezeń „ukarany”, co sąd może uznać za wystarczającą rację odstąpienia od wymierzenia mu kary.

Jako problem, w konkretnych przypadkach trudny do oceny, wskazuje się odróżnienie, czy odpowiedź na zniewagę była

bezprawną retorsją, czy też realizowała prawo osoby znieważanej do obrony koniecznej przeciwko bezprawnemu zamachowi na jej godność. Dla rozwiązania tej kwestii decydujące znaczenie ma ustalenie, czy działanie sprawcy przynajmniej podmiotowo zmierzało do obrony jego dobra prawnego, czy też zostało podjęte w celu wywarcia zemsty na napastniku. Uderzenie sprawcy zniewagi czynnej dla odepchnięcia go będzie z reguły obroną konieczną, natomiast odpowiedź wulgarnymi słowami na znieważenie słowne stanowić może retorsję.

ROZDZIAŁ III: MEDIACJA (wybrane informacje)

1. Czym jest MEDIACJA ?

Mediacja to próba doprowadzenia do ugodowego, satysfakcjonującego strony rozwiązania sporu na drodze dobrowolnych negocjacji prowadzonych przy udziale trzeciej osoby, neutralnego i bezstronnego mediatora, który wspiera przebieg negocjacji, łagodzi powstające napięcia i pomaga w dojściu do porozumienia. W jaki sposób możesz skorzystać z MEDIACJI?

Zgodnie z obowiązującymi przepisami z mediacji możesz skorzystać zanim złożysz pozew do Sądu, w trakcie już rozpoczętego sporu przed sądem czyli po złożeniu pozwu a nawet wtedy kiedy już odbyła się jedna z kilku rozpraw. Możliwe jest to również po zakończeniu postępowania przed sądem.

Istnieją dwie możliwe drogi prowadzenia mediacji:

1. Możesz zawrzeć umowę o mediację zanim jeszcze złożysz pozew do sądu

albo

2. Po tym jak złożysz pozew sąd wyda postanowienie, w którym skieruje ciebie i osobę przeciwko której wniesiono pozew do mediacji.

Rozróżnia się zatem dwie drogi mediacji: pozasądową i sądową.

Począwszy od 2020 r. mediacja jest nieodpłatną usługą świadczoną w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej oraz poradnictwa obywatelskiego

3. Rozpoczęcie MEDIACJI ?

Jeśli strony zdecydowały się na pomoc mediatora bez udziału sądu,

w pierwszej kolejności powinny wybrać ośrodek mediacyjny bądź danego mediatora, a następnie złożyć wniosek o wszczęcie mediacji. Wszczęcie mediacji następuje w momencie złożenia u mediatora wniosku. Umowa może być zawarta także przez wyrażenie przez stronę zgody na mediację, gdy druga strona złożyła wniosek. Sam moment rozpoczęcia mediacji nastąpi po tym jak obydwie strony sporu wyrażą zgodę na udział w mediacji.

Postanowienie Sądu o skierowaniu sprawy do mediacji.

Jeśli Sędzia dojdzie do wniosku, że charakter sprawy i sam spór opisany w pozwie może zostać rozwiązany w drodze mediacji, skieruje waszą sprawę do mediatora. Na krótkim spotkaniu zapyta was i drugą stronę czy wyrażacie zgodę na rozstrzygnięcie sporu w drodze mediacji. Jeśli wyrażacie taką zgodę to sędzia wybierze mediatora z listy osób, które są stałymi mediatorami i skieruje waszą sprawę do mediacji. Może być też tak, że jedna ze stron sporu już po rozpoczęciu rozpraw w sądzie zdecyduje, że chciały skorzystać z pomocy mediatora w rozwiązaniu sporu, może wtedy zgłosić taki wniosek sędziemu. Jeśli druga strona nie będzie przeciwna takiemu rozwiązaniu sporu, Sąd przychyli się do takiego wniosku i również skieruje waszą sprawę do mediatora.

4. *Dlaczego strony sporu powinny korzystać z MEDIACJI?*

Celem mediacji jest wypracowanie rozwiązania satysfakcjonującego strony konfliktu, a nie ustalenie, kto ma rację w sporze. Czasem sprawa jest tak zawiła, a strony tak bardzo skonfliktowane, że niemożliwe staje się wyjaśnienie wszystkich spraw na Sali

sądowej gdyż często dotyczą one sfery osobistej, spraw wstydlivych, strona niekoniecznie chciałaby zeznawać na sali sądowej, gdyż towarzyszą temu wielkie emocje.

Mediacja służy więc załagodzeniu lub wygaszeniu konfliktu istniejącego między stronami, co jest tym łatwiejsze do osiągnięcia, że osoby dotychczas pozostające w konflikcie są równouprawnionymi partnerami w rozmowie, w poszukiwaniu rozwiązania dzielącego ich sporu. Nikt nie może narzucać stronom sposobu rozwiązania sporu, to same strony są odpowiedzialne za wynik mediacji. W trakcie mediacji można spokojnie opowiedzieć o swoich lękach wątpliwościach czy też wielokrotnie wrócić do omówionej już kwestii. Mediację prowadzi i czuwa nad jej przebiegiem bezstronny mediator.

5. *Kim jest MEDIATOR ?*

Mediator jest zawodowym specjalistą posiadającym teoretyczną i praktyczną wiedzę o negocjacjach, mediacjach źródłach sporu czy konfliktów. Mediator oferuje profesjonalne usługi zwaśnionym stronom łączy w swojej pracy cechy prawnika i psychologa. Mediator służy pomocą dla stron w rozumieniu ich konfliktu oraz skutków dalszego prowadzenia sporu. Mediator wspiera strony w konstruowaniu możliwych do przyjęcia dla stron sposobów rozwiązania zaistniałego sporu. Mediator prowadzi ze stronami sporu bezstronne rozmowy. Mediacja może być na życzenie stron prowadzona osobno z każdą z nich. W ten sposób mediator może omówić z daną stroną, co jest dla niej priorytetem w tym sporze oraz jak rozumie złożone propozycje drugiej strony sporu. **Każda taka rozmowa jest poufna.** Mediator nie ujawni treści rozmowy z tobą drugiej stronie, chyba, że upoważnisz go do przekazania tej informacji jako twojego stanowiska w tym sporze. Mediator nie jest stroną w sporze może zatem pomóc wam spojrzeć na konflikt

w neutralny sposób. Mediator korzystając z własnego doświadczenia zawodowego pomoże wam wypracować satysfakcjonującą was ugodę. Mediator nie może być przez żadną ze stron wskazany jako świadek w sprawie, w której prowadził mediację. Jeśli strony podczas mediacji nie podpiszą ugody to żadna ze stron nie może przed sądem powoływać się na informacje czy propozycje jakie zostały jej przekazane w podczas spotkań mediacyjnych.

6. Gdzie można znaleźć MEDIATORA ?

Każdy Prezes Sądu Okręgowego wpisuje do wykazów instytucję lub osobę wyrażającą gotowość do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego po stwierdzeniu spełnienia określonych przepisami warunków.

Zatem mediatora najłatwiej znaleźć w wyspecjalizowanych w tym celu Ośrodkach Mediacyjnych, na stronach internetowych Sądów Rejonowych i Sądów Okręgowych.

7. Jakie sprawy mogą być skierowane do MEDIACJI ?

mediacje cywilne (np. spory sąsiedzkie; roszczenia o zapłatę; spory między instytucjami, a petentami jak również pomiędzy przedsiębiorcami oraz klientami, spory dotyczące podziału majątku dorobkowego oraz wszelkie inne spory mogące być przedmiotem wniesionej sprawy do Sądu Cywilnego)

mediacje gospodarcze (spory pomiędzy podmiotami gospodarczymi odnoszące się np. do naruszania bądź niewłaściwego wykonywania zobowiązań wynikających z umowy; spory dotyczące praw autorskich, nieuczciwej konkurencji oraz wszystkie te spory, które właściwość sądową lokują w Sądzie Gospodarczym)

mediacje karne (np. spory w których występuje sprawca postępowania -dorosły albo nieletni- oraz ofiara, która jest poszkodowana w kontekście czynu karalnego)

mediacje pracownicze (np. spory występujące w zakładach pracy dotyczące spraw pracowniczych, kadrowych, działowych; spory odszkodowawcze, dotyczące mobbingu, a także te, które składane są na wokandę do Sądu Pracy)

(Mediacji nie stosuje się do sporów z ZUS!)

mediacje rodzinne (np. spory prowadzone między małżonkami (partnerami) na tle okołorozwodowym, rodzicielskim, finansowym, alimentacyjnym, ustalenia kontaktów z dzieckiem – współtworzenie planów wychowawczych, konflikty międzypokoleniowe, etc.)

mediacje rówieśnicze/szkolne (np. spory eskalujące w środowiskach szkolnych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych dotyczących relacji wewnętrznych wśród uczniów oraz kadry pracowniczej, hejt internetowy)

8. Jak przebiega postępowanie MEDIACYJNE ?

Mediacja sądowa - następuje z inspiracji sądu lub stron, w toku toczącego się postępowania sądowego, ale zawsze za zgodą stron postępowania, sąd kierujący strony na mediację w postanowieniu wskazuje mediatora w pierwszej kolejności wybranego zgodnie przez strony, a w przypadku braku takiego wyboru wedle swego wskazania, doręczając mu postanowienie. Po jego otrzymaniu mediator kontaktuje się ze stronami, ustalając termin i miejsce spotkania. Wyjaśnia im zasady i przebieg postępowania mediacyjnego oraz ustala, czy strony wyrażają zgodę na mediację. W sprawach karnych mediator po otrzymaniu postanowienia o skierowaniu sprawy do mediacji, kontaktuje się

z podejrzanym/oskarżonym oraz pokrzywdzonym i wyjaśnia im cele postępowania mediacyjnego, jak również informuje o przysługujących uprawnieniach.

Jeżeli skierowani na mediację potwierdzają chęć udziału w niej, wybierają sposób jej prowadzenia w postaci bezpośredniej wspólne spotkanie albo pośredniej bez osobistego kontaktu. W tym ostatnim mediator spotyka się z każdym z uczestników na osobności, przekazując, w zakresie uzyskanej zgody, stanowiska i oczekiwania co do warunków ugody. Protokół z mediacji nie zawiera żadnych informacji co do stanowisk stron, a także ich oceny przez mediatora, zaś informacji z mediacji nie można przekazywać osobom trzecim. Jeżeli mediacja kończy się zawarciem wspólnie wypracowanej ugody, którą strony podpisują, mediator przekazuje sądowi protokół wraz z ugodą, a także 7 doręcza odpis protokołu stronom. Sąd bada zgodność ugody z prawem i zasadami współżycia społecznego, a także ustala czy nie zmierza do obejścia prawa i czy jest zrozumiała i nie zawiera sprzeczności, a w przypadku braku zastrzeżeń zatwierdza ją. Zatwierdzona ugoda ma moc prawną ugody zawartej przed sądem i kończy postępowanie. Jeśli ugoda, której nadano klauzulę wykonalności nie została wykonana, można skierować jej wykonanie do egzekucji komorniczej. W przypadku braku ugody, sprawa wraca na drogę postępowania sądowego i strony mogą dochodzić swoich praw w tym postępowaniu.

Mediacja umowna – kiedy strony sporu dobrowolnie decydują się na poddanie się mediacji, wspólnie wybierają mediatora lub wskazują sposób jego wyboru, przy jego udziale w umowie określają czas i zakres prowadzonej mediacji. Przebieg mediacji i działania podejmowane przez mediatora są analogiczne, jak w przypadku mediacji sądowej, poza elementem związanym z czynnościami sądu dotyczącymi skierowania na mediację i zatwierdzenia ugody.

W punktach pomocy prawnej oraz poradnictwa obywatelskiego mediatorzy w ramach dyżurów mediacyjnych będą prowadzić posiedzenia mediacyjne.

Na nieodpłatną mediację składać się będą również: działania informacyjno - zachęcające do korzystania z mediacji, przygotowywanie projektu umowy o mediację i wniosku o przeprowadzenie mediacji, udzielanie pomocy w sporządzeniu wniosku o zatwierdzenie ugody mediacyjnej przez sąd.

9. Jakie są zasady MEDIACJI ?

- dobrowolność - strony dobrowolnie wyrażają zgodę na udział w postępowaniu mediacyjnym. Zgoda ta może być cofnięta na każdym etapie trwania mediacji przez każdą ze stron. Wobec uczestników postępowania mediacyjnego nie może być stosowana jakakolwiek forma presji czy nacisku odnośnie udziału w mediacji,
- bezstronność - strony mediacji mają równe prawa i powinny być traktowane jednakowo,
- poufność - przebieg postępowania mediacyjnego objęty jest tajemnicą,
- neutralność - mediator nie może narzucać stronom własnych propozycji rozwiązań sporu, porozumienie jest wypracowywane przez same strony. Jedynie na zgodny wniosek stron mediator może wskazać sposoby rozwiązania sporu, które nie są dla stron wiążące. Mediatorowi nie wolno czerpać żadnych korzyści z tego, co jest przedmiotem negocjacji pomiędzy uczestnikami ani też z faktu, sposobu lub formy zawarcia ugody,
- akceptowalność - strony muszą zaakceptować osobę mediatora i jego pomoc w dochodzeniu do porozumienia. Mogą również na

początku mediacji uzgodnić z mediatorem reguły mediacji, których następnie w toku mediacji powinny przestrzegać.

10. *Jakie są koszty MEDIACJI ?*

Mediacja w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej oraz w punktach nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego jest usługą świadczoną bezpłatnie, dla osób które nie są w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej.

W mediacji umownej cywilnej koszty mediacji wynikają z cenników poszczególnych ośrodków, czy mediatorowi określone są w umowie o mediację, jaką strony zawierają z mediatorem (lub ośrodkiem).

Koszty mediacji toczącej się na skutek skierowania przez sąd określone są w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U.2016.921 z dnia 2016.06.28), zależą od rodzaju sprawy lub wartości przedmiotu sporu.

Koszty mediacji karnej i z nieletnim sprawcą czynu karalnego pokrywa w całości Skarb Państwa. Natomiast jeśli strony same zgłosiły się do mediatora (bez skierowania sądu, prokuratora lub policji), to one pokrywają koszty mediacji. W takim przypadku wysokość wynagrodzenia za mediację jest ustalana przez strony i mediatora przed rozpoczęciem mediacji.

Mediacja może być również przeprowadzona przez Mediatora lub dany Ośrodek Mediacyjny bezpłatnie.

11. Jakie skutki wywołuje zawarcie ugody w MEDIACJI ?

Ugoda zawarta przez strony przed mediatorem wymaga zatwierdzenia przez sąd, by mogła uzyskać moc prawną ugody sądowej, tzn. by mogła wywoływać takie same skutki, jak w przypadku, gdyby strony zawarły ugodę przed sądem. Niezbędne jest przy tym złożenie przez stronę wniosku o zatwierdzenie ugody. Sąd z urzędu nie może zatwierdzić ugody. Samo zawarcie ugody ani też złożenie przez mediatora protokołu w sądzie nie stanowi podstawy wszczęcia postępowania o zatwierdzenie ugody.

Wniosek o zatwierdzenie ugody może złożyć każda ze stron samodzielnie. Możliwe jest także złożenie wspólnego wniosku przez pogodzone strony. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności. W pozostałych przypadkach sąd zatwierdza ugodę postanowieniem na posiedzeniu niejawnym. O terminie posiedzenia niejawnego sąd nie zawiadamia stron, doręcza im jedynie odpis wydanego na takim posiedzeniu orzeczenia.

Sąd odmówi zatwierdzenia ugody, jeśli jest ona sprzeczna z prawem, miałyby służyć obejściu obowiązującego prawa lub jest niezrozumiała bądź zawiera sprzeczności. Zdarza się też, że strony nie muszą lub nie chcą występować do sądu o zatwierdzenie ugody, dzieje się tak wtedy, gdy strony bezzwłocznie spełniają roszczenia wynikające z zawartej ugody. Jak widać strony mają całkowitą kontrolę nad przebiegiem postępowania mediacyjnego od samego momentu wskazania mediacji, jako sposobu rozwiązania sporu, aż do jego zakończenia.

12. Jakie są zalety MEDIACJI ?

Mediacja:

- zapewnia stronom możliwość decydowania o jej ostatecznym wyniku sporu,
- zwiększa gwarancję usunięcia na trwałe konfliktu, do jakiego doszło pomiędzy stronami,
- pozwala wypracować stronom akceptowalne rozwiązania problemu, dostosowane do ich indywidualnych potrzeb i oczekiwań,
- służy zapewnieniu harmonii społecznej i konstruowaniu prawidłowych relacji międzyludzkich,
- zapewnia równorzędną pozycję dla wszystkich stron konfliktu lub sporu,
- pozwala spojrzeć na spór z innej perspektywy, skłonić strony do rozważenia problemu z punktu widzenia drugiej strony,
- zaspokaja potrzebę opowiedzenia o swoich krzywdach, doznany poczuciu niesprawiedliwości,
- zapewnia wyższą skuteczność realizowania porozumień, bowiem strony, które same je wypracowały, czują się także odpowiedzialne za ich wykonanie,
- przyczynia się do skrócenia okresu trwania postępowania sądowego,
- przyczynia się do zmniejszenia kosztów związanych z postępowaniem sądowym,

- realizuje konstytucyjną zasadę dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zwaną potocznie prawem do sądu, w praktyce zaś rozumianą nie tylko jako zapewnienie szybkich i niedrogich procedur sądowych, ale także alternatywnych pozasądowych procedur rozwiązywania sporów.

Poradnik został opracowany w ramach zadania publicznego pod nazwą „Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej przez organizację pozarządową na terenie Powiatu Kolbuszowskiego w 2022 r.”